

УДК 373.2:377.5:005.96:81'243

DOI: 10.31376/2410-0897-2025-2-58-140-147

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ СФОРМОВАНOSTІ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ РАНОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сас Олена Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
e-mail: poperechnjak@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-1290-6726

Онофрійчук Лілія Олегівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
e-mail: Lissya0880@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8932-6618

У статті висвітлено особливості підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку. Зазначено, що майбутні фахівці дошкільної освіти оволодівають навичками здійснення моніторингу сформованості компетентностей дітей дошкільного віку на різних рівнях вищої освіти, у процесі вивчення окремих дисциплін професійного спрямування. Акцентовано на відмінностях проведення процедури моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку. Узагальнено орієнтовні завдання та компоненти моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього і дошкільного віку та показники її сформованості. Перераховано етапи проведення моніторингу в закладі дошкільної освіти. Визначено оптимальні умови організації та проведення моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку. Окреслено компоненти підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку.

Ключові слова: підготовка фахівців дошкільної освіти, моніторинг, діти раннього віку, діти дошкільного віку, мовленнєва компетентність, показники мовленнєвого розвитку дітей раннього та дошкільного віку, якість дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Пріоритетним у розвитку дошкільної освіти, на сучасному етапі, є забезпечення внутрішньої системи якості освіти у закладі дошкільної освіти (ЗДО). Одним із компонентів якої – є формування внутрішньої системи моніторингу якості освіти та якості освітньої діяльності. Тому важливим аспектом у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності є формування вміння організовувати та здійснювати моніторинг сформованості ключових компетентностей дітей раннього та дошкільного віку, зокрема, мовленнєвої. Сформованість мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку відповідно до показників, вікових можливостей та індивідуальних задатків досить актуальне і нагальне питання сьогодення. Оскільки рівень розвитку мовлення сучасних дітей часто є недостатнім. Майбутнім фахівцям дошкільної освіти необхідно своєчасно виявляти проблеми у розвитку мовлення дітей, аналізувати їх та обирати ефективні шляхи їхнього подолання в рамках освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти вивчається у різних аспектах: професійна підготовка майбутніх вихователів до розвитку особистості дитини, компетентнісний підхід до професійної підготовки (Г. Беленька), підготовка фахівців дошкільної освіти до різних напрямів роботи з дітьми дошкільного віку (Л. Березовська), використання різних форм роботи у підготовці майбутніх вихователів (Н. Кирста), підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього та дошкільного віку (І. Непомняща), підготовка до роботи з дезадаптованими дітьми (Л. Зданевич), формування професійних компетентностей (О. Мисик), підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей навичок, орієнтованих на сталий розвиток (Н. Миськова).

Питання моніторингу у дошкільній освіті вивчає К. Крутій; педагогічну діагностику якості освіти дітей раннього віку – І. Луценко; педагогічний моніторинг як технологію управління якістю дошкільної освіти – Л. Козак.

Дослідження А. Богуш, Н. Гавриш присвячені розкриттю питання формування мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку; Л. Калмикова, Т. Піроженко вивчають напрям діагностики мовленнєвого розвитку дошкільників.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у розкритті важливості підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку та визначенні оптимальних умов проведення моніторингу сформованості

мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Одним із показників якості дошкільної освіти, результативності та ефективності здійснення освітньої діяльності у ЗДО є сформованість компетентностей, якими оволоділи діти в ході проведеної роботи вихователем за визначений період. Вміння визначати ефективність проведеної роботи та орієнтованість на результат важлива *hard-skills* майбутнього вихователя. Зокрема, автори В. Бузницький та Г. Єфименко, у своїй праці, визначають такий термін як «діагностувальна компетентність». Вони наголошують, що розвиток цієї компетентності дозволяє майбутнім фахівцям не лише знижувати ризики, пов'язані з прийняттям рішень, а й підвищувати ефективність своєї діяльності [2, с. 157].

Підготовка фахівців дошкільної освіти до майбутньої професійної діяльності передбачає оволодіння ними відповідними компетентностями, зазначеними у освітньо-професійній програмі, за якою ведеться організація освітнього процесу у закладах вищої освіти. Відповідно до професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» основною метою професійної діяльності вихователя є «організація навчання, виховання та розвитку вихованців під час здобуття ними дошкільної освіти шляхом формування ключових компетентностей відповідно до Державного стандарту» [6, с. 7]. Варто відмітити, що у переліку трудових функцій та професійних компетентностей вказано оцінювально-аналітичну компетентність (А3) за показниками А3.1 і А3.2 – це здатність здійснювати та інтерпретувати результати моніторингу якості освітньої діяльності для адаптації та корегування освітнього процесу відповідно до можливостей та потреб здобувачів освіти (А3.1) та здатність визначати рівень сформованості компетентностей у здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти (А3.2).

Зазначимо, що оволодіння майбутніми фахівцями дошкільної освіти навичками здійснення моніторингу сформованості компетентностей дітей дошкільного віку відбувається в ході вивчення дисциплін професійного спрямування. За освітньо-професійною програмою першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальність А2 Дошкільна освіта (в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії) такими освітніми компонентами є методики дошкільної освіти (Дошкільна лінгводидактика, Основи природознавства з методикою викладання та практикумом, Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю, Теорія та методика фізичного виховання, Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень тощо). Робочою навчальною програмою освітнього компоненту Дошкільна лінгводидактика передбачено змістовий модуль «Наступність та педагогічний менеджмент в організації навчально-мовленнєвої діяльності в закладі дошкільної освіти». В процесі його вивчення розкриваються такі питання, як: аналіз змісту Державного стандарту дошкільної освіти та Державного стандарту початкової освіти в галузі мовленнєвого розвитку та освіти, аналіз освітніх програм; мовленнєва готовність дітей до навчання в школі, діагностика мовленнєвої готовності дітей до навчання в школі тощо.

Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальність А2 Дошкільна освіта (в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії) містить інтегрований курс «Актуальні проблеми дошкільної освіти з організацією досліджень в галузі» (освітній компонент «Актуальні проблеми дошкільної освіти») та інтегрований курс «Сучасні технології реалізації Базового компонента дошкільної освіти», до складу якого входить освітній компонент «Технології та методики вивчення особистісних досягнень дошкільників». Серед завдань освітнього компоненту «Актуальні проблеми дошкільної освіти» є формування у майбутніх фахівців дошкільної освіти знань, практичних вмінь та навичок щодо реалізації шляхів вирішення актуальних проблем дошкільної освіти. Однією з яких проблем є оцінювання якості дошкільної освіти та особистісне зростання дитини як її критерій. Під час вирішення цього завдання студенти знайомляться з ECERS-3 (Early Childhood Environment Rating Scale – Third Edition), що є надзвичайно релевантним інструментом. Зосереджуючись на особистісному зростанні дитини як основному критерію якості дошкільної освіти, аналізують якість взаємодії між дітьми та дорослими, наявність стимулюючих матеріалів для розвитку мовлення, логічного мислення, дрібної моторики, соціально-емоційних навичок. Ознайомлення з критеріями ECERS-3 та їх застосуванням спонукає майбутніх фахівців дошкільної освіти до самоаналізу, підвищення власної компетентності та пошуку ефективних шляхів щодо створення оптимальних умов для особистісного зростання та розвитку унікального потенціалу кожної дитини раннього та дошкільного віку.

Метою освітнього компоненту «Технології та методики вивчення особистісних досягнень дошкільників» є підготовка слухачів магістратури до організації та здійснення моніторингу особистісних досягнень дітей дошкільного віку. Основними завданнями вивчення освітнього компоненту «Технології та методики вивчення особистісних досягнень дошкільників» є: оволодіння здобувачами знань про процедуру моніторингу особистісних досягнень дітей дошкільного віку відповідно до змісту Державного стандарту, про різноманіття методик вивчення особистісних досягнень дітей дошкільного віку; вчити орієнтуватися у змісті Державного стандарту щодо компетентностей і наскрізних навичок дітей як освітнього результату; формування у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти знань, практичних вмінь та навичок

щодо оптимального вибору методик вивчення особистісних досягнень дітей дошкільного віку відповідно змісту Державного стандарту, фіксування та узагальнення одержаних результатів; формувати уявлення про організацію та проведення моніторингу особистісних досягнень дітей дошкільного віку відповідно до змісту Державного стандарту згідно різних форм організації освітнього процесу у ЗДО (очна, змішана, дистанційна).

Зміст Державного стандарту дошкільної освіти [4] представлено через інваріантну і варіативну складові. Заявлено, що інваріантна складова є обов'язковою для реалізації в умовах різних форм здобуття дошкільної освіти. Її систематизовано за освітніми напрямами, одним з яких є «Мовлення дитини». Варіативна складова може бути реалізована за чинними комплексними і парціальними програмами з урахуванням особливостей регіону, навчального закладу, індивідуальних можливостей, здібностей, потреб розвитку дітей та (або) побажань батьків чи осіб, які їх замінюють. Її складають освітні напрями, серед яких «Мовлення дитини. Основи грамоти».

Освітні напрями Державного стандарту дошкільної освіти, зокрема ключові компетентності дитини, за відповідним освітнім напрямом, є тими параметрами за якими здійснюється внутрішній моніторинг особистісних досягнень дітей. В освітньому напрямі «Мовлення дитини» визначено мовленнєву, комунікативну та художньо-мовленнєву компетентності [4, с. 18]. Кожна з виокремлених компетентностей представлена крізь відповідні показники: емоційно-ціннісне ставлення, засвоєння знань та сформованість навичок. У Державному стандарті поняття «мовленнєва компетентність» формулюється як «здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість» [4, с. 18].

У процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності варто зосередити увагу на показниках мовленнєвого розвитку дітей різного віку. Адже мовленнєва компетентність для дітей раннього віку і дошкільного віку буде мати різний зміст і критерії. Мовленнєвий розвиток дітей раннього віку (3 рік життя) характеризується такими напрямами, як: розвиток розуміння мовлення дорослого, розвиток активного мовлення, розвиток словника, удосконалення звуковимови, засвоєння граматичної будови мовлення, розвиток діалогічного мовлення. Показниками оволодіння мовленнєвою компетентністю дітьми раннього віку (3 рік життя) можуть бути: чітка вимова голосних та приголосних звуків, крім шиплячих [ж], [ч], [ш] та [р]; використання всіх частин мови, окрім прислівників і дієприслівників, орієнтовний словник має складати 1000–1300 слів; дитина розмовляє простими, поширеними, складносурядними та складнопідрядними реченнями зі сполучниками і сполучними словами, хоча часом вони ще аграматичні; правильно вживає більшість відмінкових закінчень. Характерним для дітей цього віку є помилки у звуковимові та граматичні помилки. Основна форма в спілкуванні – це діалогічне мовлення між дитиною та дорослим, між дитиною та іншими дітьми. Переважає ситуативне мовлення: дитина розповідає про бачене, пережите фразами, реченнями, які перемежуються словами *там, тут, ось, цей* або ж показами, діями, жестами.

Моніторинг сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього (до 3 років) та дошкільного (3–6/7 років) віку має свої специфічні особливості, які необхідно враховувати для отримання об'єктивних та достовірних даних. Адже це не просто перевірка, а систематичне, гнучке спостереження за динамікою розвитку мовлення. У таблиці 1. представлено орієнтовні завдання та компоненти моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку.

Як видно з таблиці 1, компоненти мовленнєвої компетентності у дітей раннього та дошкільного віку відрізняються за своїми показниками і віковими особливостями у розвитку дітей. Це є важливим і основоположним моментом в організації внутрішнього моніторингу сформованості усіх компетентностей, згідно Державного стандарту, і мовленнєвої, зокрема. Перераховані орієнтовні показники сформованості мовленнєвої компетентності ми визначили на основі аналізу освітніх програм «Дитина» [3, с. 48] та «Українське дошкілля» [1, с. 34].

У Сучасному психолого-педагогічному словнику, за редакцією О. Шапран, моніторинг в освіті трактується як «спеціальна система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки і основних тенденцій її розвитку та розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі» [7, с. 240].

Відповідно до «Порядку проведення моніторингу якості освіти» моніторинг може бути внутрішнім і зовнішнім: «внутрішній моніторинг проводиться на локальному рівні» [5]. Його проводять члени педагогічного колективу, зокрема, вихователі вікових груп. Внутрішній моніторинг проводиться за визначеними напрямами освітньої діяльності ЗДО: освітнє середовище закладу дошкільної освіти; здобувачі дошкільної освіти; забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку, набуття нею життєвого соціального досвіду; фахова діяльність педагогічних працівників закладу дошкільної освіти;

управлінські процеси закладу дошкільної освіти.

Таблиця 1.

Орієнтовні завдання та компоненти моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку

Вік	Завдання моніторингу	Компоненти моніторингу	Орієнтовні показники
Ранній вік			
2 рік життя	Перевірка розвитку мовлення за основними напрямками	розвиток розуміння мовлення дорослих; формування функції узагальнення у мовленні; збагачення і активізація словника; розвиток здібності наслідування і вдосконалення звуковимови; формування граматичної будови мови.	розуміє звернене до неї мовлення, в межах знайомих для неї ситуації, встановлює зв'язок між словом і предметом, виконує дії та складні словесні доручення; оволодіває узагальненням видових понять; вживає іменники, дієслова, прикметники, в мовленні присутні звуконаслідувальні, скорочені слова; звертається з запитанням «що це», «де», намагається прохання і бажання формулювати у мовній формі; будує 2-3 слів фрази-речення, у вимові слів намагається дотримуватися звукової структури слова, але звуковимова нечітка, є пропущення, заміна звуків, спотворення звуковимови.
3 рік життя		розвиток розуміння мовлення дорослого, розвиток активного мовлення, розвиток словника, удосконалення звуковимови, засвоєння граматичної будови мовлення, розвиток діалогічного мовлення	розуміє звернене до неї мовлення, співвідносить слово, що звучить з реальним предметом чи дією, розуміє та вживає слова різних частин мови, крім дієприкметників, розмовляє реченнями, розуміє теперішній і майбутній час, частково узгоджує слова, розуміє нескладні запитання дорослого, звертається до дорослого.
Дошкільний вік			
Молодший дошкільний вік	Перевірка сформованості складників мовленнєвої компетентності	Розвиток звукової культури мовлення, розвиток словника, розвиток граматично правильного мовлення, розвиток діалогічного та монологічного мовлення	чітка вимова усіх голосних та приголосних звуків, крім [р], диференціює фонему у словах; активно вживає слова всіх частин мови; правильно вживає рід і число іменників, володіє навичками словотворення; вживає правильно час дієслів, узгоджує слова у реченні, будує прості, складні речення; з допомогою дорослого складає невеличкі описові та сюжетні розповіді, переказує добре знайомі казки; слухає співрозмовника, відповідає на запитання.
Середній дошкільний вік			правильно вимовляє усі звуки рідної мови, диференціює фонему у словах, розуміє поняття звук та слово, чує конкретний звук у слові; вживає слова всіх частин мови, розрізняє узагальнювальні слова, багатозначні, добирає антоніми і синоніми; змінює слова за відмінками, родами і числами, утворює нові слова за допомогою суфіксів, префіксів, будує речення різного типу; складає розповіді за зразком, переказує добре знайомі твори, проявляє ініціативу у спілкуванні, слухає співрозмовника, відповідає на запитання.
Старший дошкільний вік			чітко вимовляє усі звуки та звукосполучення рідної мови, розрізняє голосні і приголосні звуки, тверді та м'які приголосні; виокремлює слова та речення з потоку мовлення; складає речення із запропонованим словом, за малюнком; робить звуковий аналіз слів; вживає слова усіх частин мови, добирає синоніми, антоніми, фразеологізми; пояснює омоніми; володіє словотворенням та словозміною; складає різні типи речень: складає розповіді різних типів та переказує тексти різної складності і композиції; ініціює та підтримує розмову, слухає співрозмовника, відповідає на запитання.

Організація, проведення та узагальнення результатів внутрішнього моніторингу передбачає певну систематичність. На рівні закладу дошкільної освіти, відповідно до «Порядку проведення моніторингу якості освіти», видається наказ про організацію та проведення моніторингу в закладі.

Етапи підготовки та проведення моніторингового дослідження представлені на рис.1. та передбачають:

Рис.1. Етапи підготовки та проведення моніторингового дослідження

Директор ЗДО, передбачаючи проведення моніторингу, визначає членів робочої групи моніторингу. Членами робочої групи можуть бути вихователі, батьки, за необхідності практичний психолог та вихователь-методист. На цьому етапі важливо розподілити обов'язки між членами групи та визначити ціль моніторингу. Ціль залежить від того, в який період освітнього процесу він буде проводитися (на початку року, в кінці першого півріччя, вкінці навчального року тощо). Другий етап передбачає добір відповідного діагностичного інструментарію. Зважаючи, що мовленнєва компетентність включає певні компоненти, варто підбирати діагностичні завдання та релевантні методики, які охоплюватимуть кожен із компонентів або будуть давати можливість комплексно обстежити окремі з них. Наприклад, перевіряючи рівень розвитку зв'язного мовлення, можна відмічати склад і багатство лексики, граматичні вміння та окремі компоненти звукової культури мовлення. Колектив педагогів, які проводять обстеження, мають право самостійно обирати інструментарій для проведення дослідження дотримуючись умов щодо його надійності, валідності й відповідності віковим особливостям дітей.

Проведення моніторингу відбувається відповідно у кожній віковій групі з урахуванням термінів та послідовності. Узагальнення результатів, аналіз та інтерпретація здійснюється з урахуванням відповідних критеріїв та показників, методів математичної обробки представлених членами робочої групи. Кінцевим результатом мають бути прийняті управлінські рішення за одержаними результатами моніторингу, що теж буде залежати від періоду його проведення.

З огляду на описані загальні етапи моніторингового дослідження, варто відмітити, що майбутніх фахівців дошкільної освіти потрібно націлити на оптимальні умови організації, проведення та узагальнення результатів моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку:

- період проведення моніторингу – на початку, всередині, наприкінці навчального року. Обстежуючи сформованість мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку, на початку навчально року, члени робочої групи мають на меті відстежити реальний стан мовленнєвого розвитку кожної дитини у відповідній віковій групі. Це сприятиме тому, що при плануванні освітньої діяльності з розвитку мовлення, вихователі будуть враховувати результати обстеження, цим самим зважаючи на індивідуальні особливості мовленнєвого розвитку кожної дитини, а не лише на програмові вимоги. Всередині навчального року моніторингове дослідження мовленнєвого розвитку проводиться з метою перевірки ефективності проведеної роботи та визначення доречності застосованих форм і методів, які були заплановані та застосовані на початку, орієнтуючись на первинні результати дослідження.

- вибір діагностичного інструментарію. При виборі діагностичних методик важливо орієнтуватися на те, щоб завдання давали можливість врахувати вікові та індивідуальні можливості дітей, але це не є визначальним фактором у виборі. Оскільки, мовленнєва компетентність охоплює фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний та монологічний складники, то добір методик має відбуватися за принципом врахування кожного із вказаних складників, або передбачати комплексність перевірки цих складників. Крім того, на кожному віковому етапі є свої особливості прояву того чи іншого складника мовленнєвої компетентності. Формулювання завдань для дітей має бути чітким, а педагог має розуміти направленість завдання: на виконання певної дії (розуміння дитиною вказівки, тобто мовлення дорослого – ранній вік), формулювання висловлювання (в кожній віковій групі будуть різні вимоги, наприклад: для дітей раннього віку – фраза з 2–3 слів, для дітей дошкільного віку: молодший – констатація факту, опис; старший – пояснення, розмірковування), відповідь на питання тощо. Варто врахувати той факт, що обираючи різні діагностичні завдання для перевірки одного складника (фонетичний, лексичний тощо) паралельно можна фіксувати і показники інших складників мовленнєвого розвитку дитини. Наприклад, спостереження за мовленням дітей дає змогу відмітити мовленнєву активність дитини, її словниковий запас у відповідних життєвих ситуаціях, володіння граматичними конструкціями, зв'язність мовлення.

- використання наочного матеріалу. В процесі перевірки рівнів сформованості мовленнєвої компетентності, зокрема для діагностування її окремих складників, використовується наочний матеріал. Перевіряючому варто розуміти, в яких випадках та в якому віці наочність буде доречною, а в яких випадках не дасть достовірної інформації. Наприклад, для перевірки вміння дитиною узагальнювати родові поняття в молодшому дошкільному віці можна продемонструвати картинки та запитати, як можна назвати усі предмети одним словом. Недоречно таким самим способом здійснювати перевірку цього компоненту в старшому дошкільному віці, навіть якщо це будуть більш складніші узагальнення (транспорт – наземний, повітряний, водний тощо). Адже важливим показником розвитку мовлення у старшому дошкільному віці є не лише вміння називати узагальнене слово, а ще аналізувати, співставляти почуте на слух і давати відповідь, тому тут доречно назвати видові поняття, а дитині потрібно, без наочної опори, на слух, узагальнити родові поняття. Якщо ж потрібно перевірити розуміння дітьми відмінності між видовими поняттями одного родового поняття (стілець, табурет, диван, крісло) – тоді очевидним є застосування відповідної наочності.

- чіткість критеріїв та показників сформованості мовленнєвої компетентності. У таблиці 1 ми представили орієнтовні показники сформованості мовленнєвої компетентності дітей на різних вікових етапах та компоненти моніторингу за якими варто добирати діагностичні методики. При визначенні критеріїв та показників важливо розуміти яким достовірним способом можна його перевірити. Наприклад, у ранньому віці (3 р. ж.) показником граматичного складника є те, що дитина частково узгоджує слова. Відмічаючи такий показник варто орієнтуватися на його наявність, яка залежить від багатства словника і чіткості вимови дітей, відмічаючи, в яких саме випадках дитина відчуває труднощі з узгодженням – рід, число, відмінки.

- організація проведення моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності. Процедура має проходити без поспіху та відволікання, у комфортних для дитини умовах, що дасть можливість отримати достовірні дані. Досить часто вихователі однієї вікової групи можуть отримати різні результати моніторингу, що вказує на стиль взаємодії між дітьми та педагогами.

- узагальнення результатів моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності.

На нашу думку, підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку передбачає такі компоненти: когнітивний, практичний, аналітичний та реалізаційний (рис.2.).

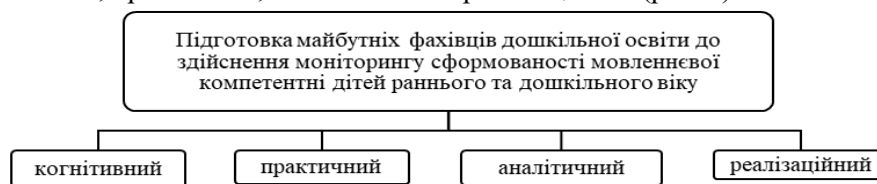

Рис.2 Компоненти підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку

Розглянемо їх. Когнітивний компонент включає знання особливостей та можливостей розвитку мовлення дітей раннього та дошкільного віку, складників мовленнєвої компетентності, що забезпечується вивченням таких навчальних дисциплін на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти як «Методика розвитку мовлення дітей раннього віку», «Психологія раннього дитинства», «Дошкільна лінгводидактика», «Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності», «Психологія дитяча»; на другому (магістерському) рівні – знання сутності моніторингу, алгоритму його організації та проведення, забезпечується вивченням «Технології та методики вивчення особистісних досягнень дошкільників», «Актуальні проблеми дошкільної освіти». Практичний – передбачає володіння вмінням організовувати та проводити обстеження рівнів сформованості мовленнєвої компетентності, добирати за застосовувати відповідні діагностичні методики. Аналітичний – вміння узагальнювати, співставляти та оцінювати одержані результати проведеного дослідження. Реалізаційний – здатність спрогнозувати подальші кроки щодо врахування одержаних результатів у взаємодії з дітьми для покращення якості освітнього процесу.

Висновки. Таким чином, підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення моніторингу сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку передбачає формування у них відповідної обізнаності, яка ґрунтується на глибокому оволодінні інформацією про особливості розвитку мовлення дітей на різних вікових етапах, про визначення критеріїв та показників відповідно складників мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного та вибір об'єктивних інструментів для перевірки та узагальнення результатів. Отримані результати мають бути враховані у професійній діяльності та відповідно реалізовані у освітньому процесі з дітьми.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальшого вивчення заявленої проблеми вбачаємо в дослідженні психологічних чинників, що впливають на готовність фахівців дошкільної освіти до об'єктивного та неупередженого оцінювання сформованості мовленнєвої компетентності дітей раннього та дошкільного віку.

Список використаної літератури

1. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Вид. 2-ге., зі зм. і доп. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 216 с.
2. Бузницький В., Єфименко Г. Діагностувальна компетентність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців у контексті сучасної освіти. *Молодь і ринок*. № 4 (236), 2025. С. 154–158. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.329093>.
3. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. керів. проєкту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна та ін.; наук. ред. Г. В. Беленька. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
4. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33. URL: <https://surl.li/deu1lj> (дата звернення: 08.07.2025).
5. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 16 січня 2020 р. № 54. URL: <https://surl.li/clixvi> (дата звернення: 08.07.2025).
6. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 19 жовтня 2021 р. № 755-21. URL: <https://surl.li/pgdhzp> (дата звернення: 11.07.2025).
7. Сучасний психолого-педагогічний словник / за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький : Домбровська Я. М., 2016. 473 с.

THE TRAINING FUTURE PRESCHOOL EDUCATION SPECIALIST TO MONITOR THE FORMATION OF SPEECH COMPETENCE IN EARLY AGE AND PRESCHOOL CHILDREN

Sas Olena

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant Professor of the Department of Preschool Pedagogy,
Psychology and Professional Methods
Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Khmelnytskyi

Onofriichuk Lilia

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant Professor of the Department of Preschool Pedagogy,
Psychology and Professional Methods
Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Khmelnytskyi

The article highlights the peculiarities of training future preschool education specialists to monitor speech development in children of early childhood and preschool age. It notes that these specialists acquire monitoring skills at various levels of higher education while studying specific professional disciplines. The article points out the difference in the procedure for monitoring speech competence development in early childhood and preschool-age children. It summarizes the approximate tasks, components, and indicators of development for monitoring speech competence in early childhood and preschool-age children. The stages of monitoring in a preschool educational institution are listed. Optimal conditions for organizing and conducting speech competence monitoring in early childhood and preschool are determined. Finally, the components of training future preschool education specialists to monitor speech competence development in early childhood and preschool are outlined.

Introduction. One important aspect of preparing future preschool education specialists for their profession is developing the ability to organize and monitor speech development in young children. Developing speech competence in accordance with age-appropriate indicators and individual aptitudes is a very relevant and urgent issue today. This is because the level of speech development in modern children is often inadequate. Future preschool educators must be able to identify speech development problems in children in a timely manner, analyze them, and choose effective ways to address them within the educational process.

Purpose. The purpose of this article is twofold: first, to reveal the importance of preparing future preschool education specialists to monitor speech competence development in early childhood and preschool-age children, and second, to determine optimal monitoring conditions.

Methods. Theoretical research methods were employed, including the study and analysis of psychological, pedagogical, scientific, and methodological literature on the research topic, as well as generalization and systematization.

Results. This study examines the current state of training future preschool education specialists to monitor speech competence in early age and preschool children. It reveals the components of such training and analyzes the results of research on the outlined problem.

Originality. The components of training future preschool education specialists to monitor the development of language competence in early childhood and preschool children have been identified: cognitive, practical, analytical, and implementation.

Conclusion. Thus, preparing future preschool education specialists to monitor language development in early childhood requires developing their awareness based on a thorough understanding of children's speech development characteristics at different ages, defining criteria and indicators for speech competence components in early childhood and preschool, and selecting objective tools for testing and summarizing results. These results

should be considered in professional activities and applied in the educational process with children.

Key words: *the training of preschool education specialists, monitoring, early children age, preschool children, speech competence, indicators of speech development in early children age and preschool children, quality of preschool education.*

References

1. Bilan, O. I. (2022) Prohrama rozvytku dytyny doshkilnoho viku «Ukrainske doshkillia». Vyd. 2-he. zi zm. i dop. Ternopil: Mandrivets, [in Ukrainian].
2. Buznyskyi, V., Yefymenko, H. (2025) Diahnostuvalna kompetentnist yak skladova profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u konteksti suchasnoi osvity. *Molod i rynok*. № 4 (236), 154–158. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.329093>
3. Dytna: osvithnia prohrama dlia ditei vid dvokh do semy rokiv / nauk. keriv. proiektu V.O. Ohneviuk; avt.kol.: H.V. Bieliienka, O.L.Bohinich, V.M. Vertuhina ta in.; nauk.red H.V. Bieliienka; K.: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, (2020). [in Ukrainian].
4. Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia : nakaz M-va osvity i nauky Ukrainy vid 12.01.2021 r. № 33. (2021). URL: <https://surl.li/deuilj>. [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia monitorynhu yakosti osvity : nakaz M-va osvity i nauky Ukrainy vid 16.01.2020 r. № 54. (2020). URL: <https://surl.li/clixvi>. [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu «Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity» : nakaz M-va osvity i nauky Ukrainy vid 19.10.2021 r. № 755-21. (2021). URL: <https://surl.li/pgdhzp>. [in Ukrainian].
7. Suchasnyi psykhologo-pedahohichnyi slovnyk / avt. kol. za zah. red. O.I.Shapran. Pereiaslav-Khmelnitskyi (Kyivska oblast): Dombrovska Ya.M. (2016). [in Ukrainian].

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцію 29.07.2025 р.
Прийнято редакцію 29.08.2025 р.
Опубліковано 1.09.2025 р.

УДК 378.011.3-051:004]:005.336.2

DOI: 10.31376/2410-0897-2025-2-58-147-155

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Журенко Микита Анатолійович

асистент кафедри технологічної і професійної освіти, аспірант
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: zhurenkomykyta@gmail.com
ORCID ID: 0009-0002-2126-6775

У статті теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх учителів інформатики в контексті підготовки до інноваційної професійної діяльності. Цифрова компетентність розглядається як інтегральна професійна якість, що охоплює знання, уміння, ціннісні орієнтири, рефлексивну здатність та етичну відповідальність застосування цифрових технологій в освітньому процесі. Визначено інноваційне освітнє середовище як провідний чинник цифрового становлення, а також виокремлено типи інновацій, які безпосередньо впливають на розвиток цифрової компетентності. Сформульовано систему педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування цифрової компетентності: інноваційне освітнє середовище, інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти, професійна спрямованість цифрової діяльності, застосування цифрових засобів, рівень цифрової культури педагогів-наставників, методична підтримка та академічна автономія здобувачів освіти. Результатом реалізації цих умов є готовність до цифрової педагогічної діяльності, інноваційна мобільність, цифрова креативність, ІК-компетентність, професійна рефлексивність і цифрова етичність майбутніх учителів інформатики.

Ключові слова: цифрова компетентність, інноваційна діяльність, професійна діяльність, майбутній учитель інформатики, професійна підготовка, педагогічні умови, цифрове освітнє середовище, цифрові технології, цифрова культура, цифрова етика, цифрова дидактика, цифрова трансформація освіти.

Постановка проблеми. Активна цифровізація суспільного життя висуває нові вимоги до системи підготовки педагогічних кадрів, яка має не лише інтегрувати цифрові технології в освітній процес, а й забезпечувати його відповідність принципам інноваційності, гнучкості та адаптивності. Сучасна система вищої педагогічної освіти має реагувати на динамічні цифрові перетворення, орієнтуючись на компетентнісний підхід і забезпечуючи формування у майбутніх учителів інформатики професійної готовності до критичного осмислення та оновлення освітнього простору, здатності діяти в цифрово насиченому середовищі, ініціювати зміни та впроваджувати інноваційні педагогічні практики. Особливого значення набуває формування цифрової компетентності, що базується на інноваційних підходах,